Tēma:
valsts aizsardzības mācība skolās.

DZĪVE TUVPLĀNĀ

Valsts aizsardzības mācība jauniešiem ir ieguvums

Saeimas deputāti 2018. gadā atbalstīja valsts aizsardzības mācības (VAM) iekļaušanu valsts vidējās izglītības standartā noteiktajā izglītības saturā kā obligātu mācību priekšmetu, sākot ar 2024. gadu.

No 2020. gada septembra, līdz ar kompetenču pieejā balstītā mācību satura ieviešanu, valsts aizsardzības mācības specializēto kursu, kas iekļauts Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā, apgūst aptuveni 1900 skolēnu vidējā izglītības pakāpē.

VAM programma tiek īstenota arī Madonas novada vispārizglītojošajās skolās. Jaunsardzes centra 3. novada pārvaldes (Vidzeme) vadītāja vietnieks **SANDIS KĻAVIŅŠ** iezīmē valsts aizsardzības mācības programmu un tās norisi mūsu novadā.

— Kas ir valsts aizsardzības mācība, un kā tā tiek īstenota skolās?

— Pašlaik valsts aizsardzības mācība skolās nav obligāta, šobrīd skolās tas ir kā specializēts kurss, izvēles priekšmets, kas ir iekļauts Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā. Tas nozīmē, ka skolēns, kurš mācās vidusskolā, šo priekšmetu var izvēlēties. Savukārt no 2024. gada VAM priekšmets būs obligāts.

Pamatskolā bērniem tiek piedāvāta interešu izglītība, kas ir Jaunsardze. Uzsākot vidusskolas gaitas, jaunieši jau var izvēlēties VAM, tādējādi pilnveidojot iegūtās zināšanas un praktiskās iemaņas. VAM galvenais mērķis ir veidot aktīvu un rīkoties spējīgu sabiedrības kopumu. Šajā programmā ir ne tikai militāra ievirze, bet arī sasaiste ar izglītības standartu jeb citiem mācību priekšmetiem, apgūstot plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā un Sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā, VAM attīsta šādas kompetences: pilsoniskās apziņas veidošana un patriotiskā audzināšana; valsts aizsardzības prasmju attīstīšana; līderības un saliedētības attīstīšana; veselīga dzīvesveida popularizēšana un fizisko spēju uzturēšana. Mācību process VAM kursa apguvei organizējams divu secīgu mācību gadu ietvaros, katrā mēnesī VAM nodarbībām atvēlot vienu pilnu mācību dienu. Savukārt vasaras brīvlaikā jauniešiem piedāvā piedalīties praktisko iemaņu nometnēs, kurām ir interešu izglītības statuss. Praktisko iemaņu nometnes tiek organizētas pēc katra mācību gada un ilgst 10 dienas.

Sandis Kļaviņš norāda: — Lai ieinteresētu bērnus un jauniešus darboties, ir jābūt motivētam pedagogam.

— Ko jaunieši apgūst valsts aizsardzības mācībā?

— VAM iedalās trīs lielos moduļos. Pirmais no tiem ir pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā. Otrais lielais modulis ir noturība krīzes situācijās un vadībā, savukārt trešais — valsts aizsardzības iemaņas.

Pirmajā blokā galvenais uzdevums ir analizēt un diskutēt, tādējādi iepazīstot dažādas pilsoniskās aktivitātes formas, tai skaitā arī no valsts apdraudējuma skatpunkta. Iepazīstoties ar šīm formām, mēs arī veidojam Latvijai piederīgu personību, līdz ar to radām gribu un vēlmi aizstāvēt Latviju. Šajās nodarbībās stāstām, kā bērni ar pilsonisko aktivitāti var iesaistīties arī savas pašvaldības dzīvē, savas apkārtnes uzlabošanā, piedaloties aktivitātēs, ko organizē pašvaldība.

> **Valsts aizsardzības mācības galvenais mērķis ir veidot aktīvu un rīkoties spējīgu sabiedrības kopumu.**

Otrajā modulī bērni apgūst un attīsta publiskas uzstāšanās prasmes. Tas, manuprāt, ir ļoti svarīgi arī tālākajā dzīvē, veidojot savu karjeru. Ir svarīgi mācēt sevi prezentēt no labās puses.

Savukārt valsts aizsardzības iemaņu modulī tiek veidotas dažādās krīzes situācijās, to skaitā arī valsts aizsardzībai, noderīgas prasmes, tiek attīstīta savstarpējā sadarbība, līderība. Bērniem šis prasmes ir ļoti svarīgas, īpaši šobrīd, kad modernās tehnoloģijas ņem virsroku. Šajās nodarbībās cenšamies radīt interesi par dienestu Nacionālajos bruņotajos spēkos, Zemessardzē. Šā bloka ietvaros zemessargi brauc uz skolām, stāsta par bataljonu, mudina bērnus būt aktīviem pilsoņiem, iesaistīties Zemessardzē.

— Kāda ir jauniešu aktivitāte, izvēloties VAM?

— Ļoti daudz ir atkarīgs no skolas, kurā tiek īstenota VAM programma. Atsaucība ir liela, un jaunieši labprāt izvēlas valsts aizsardzības mācību. Madonas novadā šī programma tiek īstenota visās izglītības iestādēs. Daudz kas atkarīgs no pašiem jauniešiem, viņu vēlmes iesaistīties, tomēr nozīmīga ir arī instruktora līdzdarbošanās — vai viņš spēj dot motivāciju. Tieši pedagogam ir jārada interese, īstā motivācija.

— Vispirms ir Jaunsardze, tai seko VAM. Vai pēc tam ir Zemessardze?

— Viens no galvenajiem VAM uzdevumiem ir stāstīt bērniem par iespēju veidot karjeru valsts aizsardzības struktūrās, attīstīt pilsonisko apziņu, veidot Latvijai piederīgu personu. Ja šie galvenie uzdevumi ir izpildīti, tad jaunietis, sasniedzot 18 gadu vecumu, iestājas Zemessardzē, jo grib aktīvi līdzdarboties, iesaistīties visā tajā, kas notiek Latvijā.

— Kā ir ar instruktoru pieejamību gan Jaunsardzē, gan valsts aizsardzības mācībā?

— Pašlaik Jaunsardzes interešu izglītībā instruktoru pietrūkst, savukārt VAM, kamēr šis ir izvēles priekšmets, kapacitāte ļauj neatteikt nevienai skolai. Kļūt par instruktoru nav sarežģīti — galvenais ir vēlme mācīties un sevi pilnveidot. Manuprāt, tas ir nozīmīgi jebkurā darbā. Minimālā prasība — bakalaurs pedagoģijā, kura iegūšanu, ja tas nepieciešams, apmaksā Jaunsardzes centrs. VAM pasniedzējam jābūt arī militārām zināšanām, kuras var iegūt, izejot papildu kursus, kas līdz šim bija kareivja sagatavošanas kurss Alūksnē, instruktora speciālista kurss, kā arī piedaloties Jaunsardzes centra organizētajos kursos.

— Cik nozīmīga, jūsuprāt, ir valsts aizsardzības mācība? Kādi ir galvenie ieguvumi gan valstij, gan sabiedrībai no VAM?

— Lielākais uzsvars tiek likts uz pilsonisko līdzdalību un patriotisko audzināšanu, lai jauniešiem neveidojas vienaldzīga attieksme pret apkārt notiekošo, tāpēc es ļoti ceru, ka pēc VAM priekšmeta programmas apguves nebūs tā, ka "Man vienalga!" vai "Man neinteresē", jo katram ir jābūt atbildīgam par savu rīcību, un iegūtās zināšanas, prasmes palīdzēs īstenot dažādas idejas, gan lai uzlabotu savas dzīves kvalitāti, gan iepriecinātu līdzcilvēkus.

Skolās arvien aktīvāk ievieš VAM

***Jānis Dambergs,** Jaunsardzes centra Valsts aizsardzības mācības nodaļas vecākais eksperts VAM jautājumos:*

— VAM pilotprojekts sākās 2018.gadā un ilga līdz 2020. gadam. Pilotprojektā piedalījās 13 skolas, taču katru gadu VAM iesaistīto skolu skaits palielinājās un palielinās arī šobrīd. 2022./2023. mācību gadā VAM apmācībā piedalās ap 150 skolu, aptverot vairāk nekā 10 000 izglītojamo. Tai skaitā šogad pilotprojektu īsteno divas neklātienes/tālmācības vidusskolas ar pielāgotu VAM programmu. No 2024. gada septembra VAM būs obligāts mācību priekšmets visām vidējās izglītības iestādēm Latvijā. Jauniešu interese par VAM ir atkarīga no skolu intereses par šo priekšmetu, jo šobrīd skolas šī priekšmeta īstenošanai var pieteikties brīvprātīgi. Kopumā jaunieši VAM priekšmetu atzīst par interesantu gan satura, gan pielietotās metodikas ziņā, jo VAM nodarbības lielākoties ir praktiskas.

Protams, šāda veida zināšanas būtu noderīgas katram Latvijas iedzīvotājam. Valsts aizsardzības mācība ir daļa no Latvijas valsts drošības politikas, ko nosaka 2020. gadā pieņemtā Valsts aizsardzības koncepcija, kurā iekļauta virkne pasākumu, lai informētu, izglītotu un sagatavotu sabiedrību kopīgām darbībām savas valsts drošībai. Jauniešu izglītošanā šis uzdevums ir uzticēts Aizsardzības ministrijas Jaunsardzes centram. Jaunsardzes centrs īsteno gan jauniešu interešu izglītību Jaunsardzes kustībā, gan VAM priekšmetu vidējās izglītības iestādēs. VAM sevī iekļauj gan vispārizglītojošus tematus ar pilsoniskā patriotisma akcentu, gan specifiskus tematus, kas jauniešiem palīdz sagatavoties praktiski, piemēram, kā rīkoties ar ieroci.

VIEDOKĻI • VIEDOKĻI • VIEDOKĻI • VIEDOKĻI • VIEDOKĻI • VIEDOKĻI • VIEDOKĻI

Madonas Valsts ģimnāzijas 10. klases skolniece **Agnese Tipaine** Jaunsardzē darbojās četrus gadus, un šobrīd viņa apgūst valsts aizsardzības mācību.

— Mācoties Bērzaunes pamatskolā, iestājos Jaunsardzē. Nodarbības man ļoti patika, tāpēc, atnākot uz ģimnāziju, izvēlējos arī VAM. Vēlējos turpināt pamatskolā aizsākto. Līdz šim gan VAM ir notikusi tikai viena nodarbība, kas bija ļoti interesanta un man ļoti patika. Sekojot programmai, apguvām ierindas mācību, iepazināmies ar drošības noteikumiem. Esmu priecīga, ka izvēlējos šo priekšmetu. Stāstu par valsts aizsardzības mācību un Jaunsardzi arī draugiem. Tas ir ļoti vērtīgs priekšmets, un būs tikai pozitīvs rezultāts, ja šis priekšmets skolās būs obligāts. Iesaku ikvienam izvēlēties šo priekšmetu.

Savukārt Zemessardzes 26. kājnieku bataljona zemessargu **Mārtiņu Negru** militārā joma ir interesējusi kopš bērnības. Pēc pamatskolas absolvēšanas viņš izvēlējās doties uz Ļaudonas vidusskolu (toreizējo), jo tur bija iespēja apgūt valsts aizsardzības mācību.

— Tieši vidusskolā saskāros ar Jaunsardzi, nolēmu pieteikties un pamēģināt, kas tas ir. Paralēli Jaunsardzei piedāvāja jauno izvēles mācību priekšmetu — valsts aizsardzības mācību. Man kā patriotam bija grūti atteikties nepamēģināt, vēl jo vairāk tāpēc, ka mani interesēja viss, ko šajā programmā piedāvāja. Ieguvumi bija ļoti pozitīvi. Iemācījos daudz ko jaunu, kas noder civilajā dzīvē un ikdienā. VAM uzzināju un apguvu tādas lietas, kuras ikdienas dzīvē nebūtu apguvis. VAM un Jaunsardze jau ir aiz muguras, un nu jau nepilnu gadu esmu zemessargs. Kopumā par šo visu pasākumu ir tikai pozitīvas atsauksmes un pieredze, nenožēloju, ka pieteicos. VAM deva man vēlmi dienēt, tāpēc pieteicos Zemessardzes rindās kā brīvprātīgais. Jaunsardze, VAM, Zemessardze, manā skatījumā, ir ļoti līdzīgas un ir tikai pašsaprotami, ja secīgi tās izvēlas. Ikvienam vajadzētu iesaistīties, pamēģināt, jo tas ir aizraujošs piedzīvojums, kurā var sajust sevi no iekšienes un saprast, uz ko esi spējīgs. Tāpat var iemācīties sadzīvot ar saviem "tarakāniem galvā", spēt atbildīgi risināt problēmas, būt patstāvīgam un izlēmīgam. Priecājos, ka VAM būs obligāts priekšmets, tāpat kā militārais dienests. Vispirms tas ir patriotisms, rūpes par savas valsts drošību un zināšanas, kā valsti pasargāt apdraudējuma gadījumā, tomēr tikpat svarīgas ir apgūtās iemaņas ikdienas dzīvē.

Mācību process ieinteresē arvien vairāk

Valsts aizsardzības mācības kursa mērķis ir veidot aktīvu, mobilu un rīkoties spējīgu sabiedrības locekli, kurš grib un spēj aizstāvēt sevi, līdzcilvēkus un Latviju krīzes gadījumā.

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā skolēns ikdienā apzināti rīkojas saskaņā ar veselīga dzīvesveida ieradumiem, patstāvīgi un atbildīgi izvēlas un iesaistās fiziskajās aktivitātēs, izvirza un īsteno sev nozīmīgus prasmju un fiziskās sagatavotības izaugsmes mērķus, lieto un izvērtē efektīvākos taktiskos risinājumus un stratēģijas individuālajās un komandas fiziskajās aktivitātēs, identificē apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, tajā skaitā valsts drošības apdraudējuma gadījumā, izprot savus pienākumus, tiesības un iespējamo rīcību visaptverošas valsts aizsardzības kontekstā, veic preventīvus drošības pasākumus un identificē drošas rīcības soļus, izvēloties piemērotākās problēmrisināšanas stratēģijas. Sociālajā un pilsoniskajā jomā skolēns skaidro pasaules notikumus, to cēloņsakarības un idejisko pamatu pagātnē un tagadnē; pauž savu attieksmi pret sabiedriskajiem, ekonomiskajiem, politiskajiem procesiem un atbildīgi iesaistās tajos; pieņem lēmumus, kas saistīti ar karjeru un nākotnes iespējām un pozitīvi ietekmē labklājību lokāli un globāli; pamana netaisnību un rīkojas tā, lai to novērstu; ar cieņu un izpratni izturas pret sabiedrības daudzveidības izpausmēm.

Jaunieši, kas izvēlējušies valsts aizsardzības mācību, programmas ietvaros vairāk laika pavada ārpus telpām, darbojoties praktiski.

Valsts aizsardzības mācība aizņem 72 stundas mācību gada ietvaros, veltot vienu dienu mēnesī, kad intensīvi tiek apgūtas jaunas zināšanas un prasmes. Aizvadītajā nedēļā visas dienas garumā skolēni Madonā programmas ietvaros darbojās praktiski.

Instruktors kaprālis **Mareks Rimšāns** stāsta: — Kamēr laikapstākļi vēl ir labvēlīgi, bērni vairāk darbojas ārpus telpām. Aizvadītajā nodarbībā jaunieši bez mērierīcēm noteica attālumus dažādām distancēm, līdz pat 200 m. Tāpat bija orientēšanās pilsētas teritorijā. Liels prieks, ka jaunieši aktīvi veica distanci, netaupot savus spēkus. Mācāmies pilnīgi visu. Sākam ar kartes iepazīšanu un apgūto praktizējam ārā. Arī šoreiz, lai gan vide daudziem ir ļoti pazīstama, tomēr nācās saskarties ar grūtībām — visbiežāk noorientēties, saprast savu atrašanās vietu. Nākamās nodarbības papildināsim, pievienojot jau kompasu, grādus utt. Mācību diena nesastāv tikai no viena mācību bloka. Dienā var būt pat četras dažādas tēmas, piemēram, sakaru procedūras, ierindas mācība, ieroču apmācība un prezentācija vai lekcija, tāpat var būt atskats vēsturē vai kāda cita nodarbība. Novembrī būs nākamā nodarbība. Kā zināms, novembris ir valsts svētku mēnesis, līdz ar to programmas tēmas būs patriotiskas.

Mācību programma ir bagātīga, process aizraujošs. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar tā būtiskākajiem pamatjēdzieniem jeb lielajām idejām, kas skolēnam jāapgūst, lai veidotos vienota izpratne par apkārtējo pasauli un sevi tajā.

— Nodarbības ir piesātinātas. Jaunieši apgūst neikdienišķas lietas. Par piemēru var minēt šaušanu — ikdienā tas netiek darīts, tāpēc, manuprāt, VAM pienesums mūsdienu jaunatnei ir diezgan liels. Tēmas un mācību viela ir interesanta, jo tā ir mazāk zināma. Katru reizi ir kaut kas jauns. Manuprāt, šis mācību process "ievelk". Cik esmu novērojis, tā pati darbošanās ar kartēm, direkcijas leņķu noteikšana un citas apgūstamās prasmes jauniešos ar katru reizi rada lielāku interesi. Priecājos, ka viņi aktīvi tajā visā iesaistās. Pats strādāju jau četrus gadus un esmu novērojis, ka jaunieši, uzsākot valsts aizsardzības mācību, ir ieinteresēti, pateicoties VAM, ir pievienojušies Jaunsardzei un aktīvi darbojas. Būtisks pamudinājums iesaistīties ir arī ģimenes locekļi un draugi, kas paši jau darbojas un nodod informāciju tālāk, stāstot par nodarbībām, līdzdarbošanos. Reti ir sastopami jaunieši, kuri nav dzirdējuši neko par VAM. Nav tā, ka viņi nāk uz kaut ko nezināmu, — norāda Mareks Rimšāns. — Tāpat arī pandēmija valsts aizsardzības mācībai nebija traucēklis. Darbojāmies attālināti, pēc *zoom* nodarbībām bērni pildīja uzdevumus. Protams, tas nebija tik pilnvērtīgi, kā tas būtu klātienē, bet process neapstājās un, manuprāt, tikām galā ļoti labi. Valsts aizsardzības mācība vidusskolā ir tikai divus gadus, pēc tam jaunieši var turpināt Jaunsardzē vai, ja ir jau 18 gadu, doties arī uz Zemessardzi un jau kā zemessargi piedalīties jaunsargu pasākumos. Iespējas ir plašas, ja ir vēlme turpināt.

Saturīgas nometnes lieliskai laika pavadīšanai

Valsts aizsardzības mācība tiek īstenota gan kā mācību priekšmets vispārizglītojošajās un profesionālās vidējās izglītības iestādēs mācību gada ietvaros, gan kā interešu izglītība jeb brīvprātīga dalība vasaras nometnēs. Jaunieši VAM apmācībās apgūst ļoti daudzas un dažādas noderīgas prasmes, kuras tieši nometnē tiek nostiprinātas un papildinātas vairāk praktiski.

Jaunsardzes un informācijas centra organizētā valsts aizsardzības mācības nometne ir interešu izglītības nometne skolēniem, kuri ir pabeiguši 10. klasi. **Amanda Siliņa** A. Eglīša Ļaudonas vidusskolā (kopš 1. septembra — pamatskola) kā izvēles priekšmetu apguva valsts aizsardzības mācību un piedalījās nometnēs Alūksnē.

— Nometnes ir lieliska iespēja, kas tiek piedāvāta jauniešiem. Nometnes atceros ar pozitīvām domām. Šogad nometne norisinājās no 24. jūlija līdz 3. augustam, un šis vienpadsmit dienas bija notikumiem piepildītas. Izbaudījām īstu karavīra dzīvi ar kazarmām, agru celšanos un rīta rosmi, ko paši ierosinājām. Bērni izteica iniciatīvu, un tā tika atbalstīta, — pastāsta Amanda. — Tika norīkots cilvēks ar sporta pedagoģisko izglītību, lai rīta rosme tiktu vadīta atbilstoši vecumposma īpatnībām. Atsaucība bija necerēti liela. Vasarā tiek organizētas divas nometnes, viena no tām bija jūnija sākumā. Tas ir saistīts ar to, ka profesionāli tehniskajām skolām jūnija sākumā joprojām ir intensīvs mācību process. Ja ir tikai viena nometne jūnijā, tad visiem bērniem netiek dota vienlīdzīga iespēja piedalīties nometnē. Otrajā šīs vasaras nometnē piedalījās aptuveni septiņdesmit dalībnieku. Lai arī vienmēr varētu vēlēties vairāk dalībnieku, tomēr šis ir ļoti labs rādītājs. Noteikti interese un atsaucība augs līdz ar valsts aizsardzības mācības obligātu uzsākšanu izglītības iestādēs. Iespējams, kāds nobīstas no tā, ko dara šajā nometnē, no militārās pieskaņas, bet, manuprāt, galvenais ir iesaistīties, piedalīties. Instruktori ir lieliski, vienmēr atbalsta, palīdz, mudina darboties, nepadoties. Tāpat iepazīstam jaunus cilvēkus, iegūstam draugus. Mūsu vada dalībnieki nometnē joprojām savā starpā komunicē, uztur draudzīgas attiecības, brauc ciemos. Nupat pie mums viesojās nometnes dalībnieks no Limbažiem. Tie ir tikai daži ieguvumi no šādām nometnēm. Piemēram, nometnes laikā ļoti varēja izjust pieplūstošo enerģiju. Praktiskā darbošanās nebūt nav viegla, tomēr pozitīvais lādiņš, komunikācija ar citiem neļāva pagurt. Pats lieliskākais, ka tev vienkārši vasaras brīvlaiks nav jāpavada mājās, ierastajā vidē, bet vari būt starp līdzīgi domājošajiem, aktīvi darboties nometnē. Nometnes ir pilnvērtīgas. Bērniem ir iespēja laiku pavadīt interesanti, saturīgi. Viņi gūst jaunas prasmes, jaunus draugus. Tā ir iespēja, kas noteikti jāizmanto. Viss gan ir atkarīgs no paša cilvēka. Ja ir vēlme, iespējas vienmēr atradīsies.

VAM nometnes ir lielisks piedzīvojums. Te var gūt gan praktiskas iemaņas, gan jaunus draugus.

Lai gan VAM programma Amandai ir noslēgusies, tomēr viņa joprojām aktīvi iesaistās Jaunsardzes dzīvē.

— Ir mazliet skumji, ka vairs neapgūstu valsts aizsardzības mācību, jo šobrīd mācos jau Madonas pilsētas vidusskolas 12. klasē. Pašlaik gan ir citas prioritātes, vispirms tās ir mācības. Tomēr joprojām aktīvi līdzdarbojos Jaunsardzes ikdienā un, kad vien nepieciešams, esmu instruktoru palīgs, arī nometnēs. Esmu pabeigusi 4. līmeņa un VAM nometni, līdz ar to paveras arī citas iespējas. Varu sniegt atbalstu instruktoriem, kas, manuprāt, ir ļoti patīkami un nozīmīgi arī pašiem instruktoriem un atvieglo mācību procesu. Arī man pašai ir interesanti. Varu pilnveidot savas līderības prasmes, savstarpējo komunicēšanu, uzstāšanās prasmes. Mācību process turpinās, tikai pavisam citādāk. Tas vairs nav tik aktīvs, bet es ne mirkli neesmu nožēlojusi, ka iestājos jaunsargos un valsts aizsardzības mācības programmā. Arī nākotnes mērķi saistīti vai nu ar militāro policiju, vai robežsardzi, — atzīst Amanda.

Atvērumu sagatavoja AGRITA NUSBAUMA-KOVAĻEVSKA
AGRA VECKALNIŅA foto

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
MAF Mediju atbalsta fonds
Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem